

УДК 338.45

Т. В. Ляденко,
старший викладач кафедри комерційної діяльності та логістики, КНЕУ імені В. Гетьмана
ORCID ID: 0000-0001-5165-802X

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.8.69

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАЛІЗОРУДНИХ ПІДПРИЄМСТВ

T. Lyadenko,
Senior Lecturer of the Department business and logistics, KNEU them V. Hetman

FACTORS OF IMPACT ON EFFICIENCY OF REALIZING THE CONCEPT OF STRATEGIC
MARKETING MANAGEMENT BY PRODUCTION AND SUPPLY ACTIVITY OF SALES
ENTERPRISES

У статті проаналізовано залежність металургійного комплексу України від ситуації на світовому ринку чорних металів. З'ясовано, що для успішної діяльності вітчизняних металургійних підприємств слід повною мірою враховувати світові тенденції розвитку металургії, серед яких останнім часом спостерігається: загострення конкуренції в умовах спаду темпів приросту глобального споживання металу; підвищення вимог до якості металопродукції; пріоритетний розвиток сучасних сталеливарних технологій і створення гнучких вискоелефективних технологічних комплексів. Виділено основні чинники, що підштовхують вітчизняні металургійні компанії до консолідації. З'ясовано, що експортна орієнтація економіки України ґрунтується насамперед на використанні її природних переваг. Наявність у надрах держави світового значення покладів залізорудної сировини сприяло розбудові на її теренах потужного міжнародного значення гірничо-металургійного комплексу. Залізорудна промисловість є його виробничою основою.

The article analyzes the dependence of the metallurgical complex of Ukraine on the situation on the world market of ferrous metals. It has been found out that for the successful activity of domestic metallurgical enterprises it is necessary to fully take into account the world tendencies of metallurgy development, among which recently there is observed: the intensification of competition in the conditions of decline of growth rates of global consumption of metal; increase of the requirements for the quality of metal products; the priority development of modern steelmaking technologies and the creation of flexible high-efficiency technological complexes. The main factors pushing domestic metallurgical companies to consolidate are highlighted. It is revealed that the export orientation of the Ukrainian economy is based primarily on the use of its natural advantages. The presence in the depths of a state of world importance deposits of iron ore raw materials contributed to the development of its internationally significant mining and metallurgical complex. The iron and steel industry is its production base. It has been found out that the state can not directly influence the situation in the industry and is deprived of the opportunity to receive profits from the industry. Business groups with a significant share of foreign capital owned by the enterprises concerned have

little to do with the need to stimulate domestic demand for their products due to their export orientation. The dominant position in the industry is the leading business group of the state – SCM. Business groups that actually control the domestic iron ore industry in Ukraine intend to expand their presence on foreign markets, where they receive more profits than in Ukraine, with the possibility to pay lower taxes and fees. The export-oriented iron ore products of the enterprise actually have full load of their production capacities, which does not allow to increase the volume of deliveries of products to domestic metallurgical enterprises for the purpose of smelting an additional quantity of steel and production of rolled steel, necessary for the production of military equipment and armaments.

Ключові слова: виробництво, збут, виробничо-збутова діяльність, залізорудні підприємства, промисловість.

Key words: production, sales, production and sales activities, iron ore enterprises, industry.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наявність у країні ряду великих металургійних підприємств дозволяє Україні займати вагомі позиції серед світових виробників чорних металів та входить в рейтинг ТОП-10 країн з виробництва сталі. Провідними металургійними підприємствами України є комбінати повного циклу, що входять до складу інтегрованих гірничо-металургійних компаній з широкою мережею корпоративних відносин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню зазначеного питання присвятили свою увагу такі науковці, як: В. Ткач, С. Бесараб, М. Коржнев, С. Кулицький, І. Савчук, О. Кравчук, О. Прохоренко та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою статті є з'ясування чинників впливу на ефективність реалізації концепції стратегічного маркетингового управління виробничо-збутовою діяльністю залізорудних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основним товарним експортом України традиційно є продукція важких галузей промисловості (гірничорудної; металургійної; гірничого, транспортного та військового машинобудування тощо), а також електротехнічної, хімічної, будматеріалів і сільського господарства; при цьому частка сировинних і напівфабрикатів товарів у обсязі експорту складає переважну більшість (60—75 %), а частка наукомісткої продукції — усього 10—15 %. Одночасно з цим, значна кількість споживчих, якісних і вартісних показників більшості вказаних видів вітчизняної експортної продукції, особливо сировинної, не відповідають рівням існуючих вимог світового ринку, що зумовлює їх низьку КРС і створює актуальні різноаспектні проблеми для підприємств-експортерів і

для України, як держави (комерційні, виробничі, наукові, соціальні, політичні, економічної безпеки, екологічні тощо) [1]. В останні роки металургійні підприємства країни поставляли на світовий ринок до 85% виробленої продукції [2], що зумовило суттєву залежність металургійного комплексу України від ситуації на світовому ринку чорних металів. Тому для успішної діяльності вітчизняних металургійних підприємств слід повною мірою враховувати світові тенденції розвитку металургії, серед яких останнім часом спостерігається:

- загострення конкуренції в умовах спаду темпів приросту глобального споживання металу;
- підвищення вимог до якості металопродукції;
- пріоритетний розвиток сучасних сталеливарних технологій і створення гнучких високоефективних технологічних комплексів.

Аналіз світових тенденцій розвитку металургійної галузі свідчить про постійне зростання загальносвітового виробництва сталі протягом останніх десяти років. При цьому склад топ-10 країн-лідерів з виробництва сталі протягом останніх років кардинально не змінився. За підсумками 2015 р. до нього увійшли Китай, Японія, Індія, США, Росія, Південна Корея, Німеччина, Бразилія, Туреччина, Україна [3].

Крім того, за підсумками 2015 р. до світових лідерів наближаються Італія і Тайвань, при цьому остання разом з Китаєм, Індією, Японією і Південною Кореєю утворює так звану "сталеву п'ятірку" Азіатського регіону з загальною часткою 68,2% світового виробництва сталі.

Такий розподіл сил між основними гравцями світового ринку металургії визначає значущість Азіатського регіону, економічна політика якого формує основні тенденції розвитку металургії та зумовлює зміну напрямів потоків сировини і готової продукції, різке зростання цін на залізорудну сировину і кокс, значне зростання транспортної та енергетичної складової у собівартості готової продукції, скорочення виробництва через дефіцит і дорожнечу сировини на підприємствах США та Європи.

Разом із тим несприятлива економічна кон'юнктура в європейській металургійній галузі, а також традиційно більш висока собівартість виробництва рідкої сталі в порівнянні з країнами Азіатського регіону, призвели до закриття або призупинення компаніями сталеплавильних потужностей та реструктуризації активів. У результаті в європейській металургійній галузі фокус переміщується з виробництва рідкої сталі на виробництво кінцевої продукції з високою доданою вартістю, попит на яку більш стабільний.

Уповільнення темпів зростання промислового виробництва в країнах, що розвиваються, та його скорочення в розвинених країнах, яке спостерігається протягом останніх років, призвели до відповідного уповільнення темпів споживання сталі та зменшення завантаження потужностей, і, як наслідок, зниження попиту та цін на металургійну сировину. Згідно з даними Всесвітньої асоціації сталі (World Steel Association) глобальне споживання сталевих продукції протягом 2007—2014 рр. збільшилося на 26% з 1225 млн т — у 2007 році до 1543 млн т — у 2014 році, а темпи зростання в останні п'ять років склали від 2% до 7% проти 14% у 2010 році [3].

При цьому поглиблення дисбалансу між обсягом споживання металопродукції і обсягом виробництва сталі протягом останніх років призводить до зміщення центрів виробництва і споживання в країни, що розвиваються (країни Азіатського регіону), у той час як значна частка виробничих потужностей в розвинутих економіках світу залишається не задіяною, що веде до хронічного недовантаження виробничих потужностей.

На цей час саме існування надлишкових виробничих потужностей є однією з основних причин кризи світової металургії. Реальним механізмом зниження її негативних наслідків на світовому ринку металопродукції стала консолідація металургійної галузі, яка відбувається згідно з загальними принципами глобалізації економіки і світового поділу праці та передбачає зміну центрів зростання виробництва, перерозподіл природних і енергетичних ресурсів, створення транснаціональних промислових гігантів.

Така тенденція чітко простежується і у вітчизняній металургійній галузі, де рівень консолідації забезпечується трьома найбільшими українськими холдингами (група Метінвест, корпорація Індустріальний Союз Донбас, група Інтерлайп) у розмірі понад 70% внутрішнього ринку України, а з урахуванням ВАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" (ВАТ "Криворіжсталь"), що увійшла до складу світового лідера металургійної галузі — корпорації ArcelorMittal, — близько 90% внутрішнього ринку України.

Історія металургійної галузі України свідчить про те, що її консолідація відбувалася переважно в двох напрямках: через придбання вітчизняними металургійними промислово-фінансовими групами закордонних активів, на найбільш закритих для української металургійної продукції ринках, переважно в Європі і Америці, та через придбання іноземними фінансово-промисловими групами активів в Україні.

Перший напрям зумовлений наближенням до перспективних ринків збуту та нівелюванням тарифних і нетарифних бар'єрів, збільшенням обсягів експорту ме-

талургійної продукції високих переділів; зменшенням вразливості вітчизняного гірничого металургійного комплексу від зовнішніх негативних впливів; забезпеченням доступу до додаткових фінансових ресурсів на міжнародних фінансових ринках, які необхідні для подальшого розвитку українських металургійних комбінатів з метою отримання статусу повноцінних гравців глобальної економіки. Такий шлях консолідації притаманний металургійним компаніям, які забезпечені власними джерелами сировини, проте потребують виходу на більш перспективні ринки збуту та/або оптимізацію логістичного забезпечення.

Другий напрям консолідації металургійної галузі України зумовлений тим, що українські металургійні комбінати, які не забезпечені власною сировиною, опинилися у вкрай невідгодному становищі та змушені були створювати альянси виробників сталі і прокату з власниками джерелами сировини. Найяскравішим прикладом консолідації вітчизняної металургійної галузі через придбання іноземними фінансово-промисловими групами активів в Україні є придбання одним з найагресивніших у світі металургійних концернів Mittal Steel українське металургійне підприємство ВАТ "Криворіжсталь", що в подальшому дозволило не тільки успішно здійснити об'єднання двох світових гігантів (Mittal Steel і Arcelor), а й стати світовою провідною металургійною компанією.

Основними чинниками, що підштовхують вітчизняні металургійні компанії до консолідації, є:

- зростання загальносвітового обсягу випуску сталі, який веде до загострення внутрішньогалузевої конкуренції через появу нових компаній, що пов'язано з підвищенням попиту на сталеву продукцію;

- висока ринкова концентрація у сфері виробництва залізної руди в порівнянні зі сталевією індустрією, що призводить до дисбалансу відносин між покупцями і постачальниками залізорудної сировини та вигоді останніх;

- слабкий вплив виробників сталі на ринкові ціни своєї продукції, що не дозволяє впевнено прогнозувати майбутні грошові потоки;

- зростання витрат, викликані збільшенням цін на сировину та енергоносії, які при консолідації можна знизити за рахунок синергетичних ефектів [4].

Сучасний стан металургійних підприємств України характеризується значною техніко-технологічною відсталістю, високою енерго- і ресурсомісткістю виробництва, значним екологічним навантаженням на довкілля, оскільки основні виробничі потужності провідних підприємств металургійної галузі були спроектовані і побудовані ще в 70-ті роки і раніше, а подальший розвиток виробництва здійснювався, в основному, за рахунок збільшення завантаження існуючих потужностей.

Отже, зростання виробництва досягалося без істотної модернізації промислово-виробничих фондів. Проте найголовнішою проблемою вітчизняної металургії є відсутність вагомого внутрішнього ринку, успадкована ще з радянських часів, коли чорна металургія УСРР створювалася і працювала задля забезпечення сусідніх республік сталлю. Наслідком цього стала значна експортна складова металургійної галузі незалежної України, яка досягає близько 86,9% від виробленої металопродукції.

Таблиця 1. Значення добувної промисловості України в її економіці, %

Показник	2000 р.	2007 р.	2014 р.
Значення галузі в обсязі реалізованої продукції промисловості	12,0	7,9	12,8
Значення у капітальних інвестиціях у промисловість	28,7	18,9	9,0
Значення мінеральних продуктів в експорті товарів	9,6	8,7	11,3
Значення у перевезеннях вантажів вугілля, коксу і різної руди			
Залізничним транспортом	45,7	45,1	49,3
Річковим транспортом	24,9	26,4	11,7
Морським транспортом	22,1	14,6	4,5

Джерело: складено і розраховано за даними [5].

Для більшості світових лідерів з виробництва сталі, зокрема Китаю, Японії, Росії, Південної Кореї, внутрішній ринок сталі сприймається за залишковим принципом, віддаючи перевагу вирішенню проблем її експортної складової. Така політика внутрішнього споживання металопродукції, зважена на економічну нестабільність у країні та скорочення потреб будівництва і машинобудування як основних споживачів вітчизняного прокату, спровокувала подальше зменшення внутрішнього споживання металу. Тільки за 2007—2014 рр. обсяги видимого споживання металопродукції скоротилися вдвічі (з 8,1 млн т у 2007 р. до 4,3 млн т у 2014 р.), склавши всього 0,3% світових показників.

Отже, експортна орієнтація економіки України ґрунтується насамперед на використанні її природних переваг. Наявність у надрах держави світового значення покладів залізорудної сировини сприяло розбудові на її теренах потужного міжнародного значення гірничо-металургійного комплексу. Залізорудна промисловість є його виробничою основою.

Провідні галузі гірничодобувної промисловості України були доволі швидко розподілені між кількома великими фінансово-промисловими групами. Це зумовлено тим, що вони постачають металургійним підприємствам необхідну для виготовлення експортної продукції сировину. Фактично має місце повторення ситуації, що була у гірничодобувній промисловості на поч. ХХ ст., коли провідні підприємства належали великим акціонерним товариствам, що контролювали повний виробничий ланцюг "руда — метал — прокат" з власними кам'яновугільними підприємствами, що постачали необхідне для технологічних потреб паливо і кокс.

Варто зазначити, що за виключенням двох підприємств чорної металургії, решта діючих підприємств цієї галузі введено до сер. ХХ ст. і вони діють за технологічними схемами того часу. Це зумовлює великі (порівняно з відповідними підприємствами Європи) витрати мінеральної сировини і палива.

Як і на поч. ХХ ст. існує значний експорт залізної і марганцевої руди та мають місце подібні проблеми зі зустрічними потоками товарного вугілля, коксу і руд (табл. 1). Це зумовлено тим, що кожна така монополія спрямовує свої зусилля на знищення конкурента на зовнішніх ринках збуту кінцевої продукції. Саме з коливанням попиту на іноземних ринках зумовлені зміни в обсягах вітчизняного виробництва відповідної руди, що прямо впливає на масштаби видобутку супутньої мінеральної сирови-

ни, необхідної для технологічних потреб у рамках гірничо-металургійного циклу.

У надрах України майже 1/5 усіх світових запасів залізних руд (табл. 2), що дозволяє стабільно нарощувати обсяги їх видобування. Промисловий широкомасштабний видобуток залізних руд було розпочато більше, ніж півтора століття тому, а тому "ресурсне забезпечення України доступними і рентабельними для експлуатації запасами не дуже велике" [6, с. 92]. Переважна більшість розвіданих родовищ знаходяться на межі виснаження ресурсів через погіршення гірничо-геологічних умов видобування корисних копалин та тривалий термін їх видобування і тому "збільшення фінансування на геологорозвідувальні роботи не дає реальної віддачі" [7, с. 5].

Україна входить до п'ятірки провідних країн-експортерів залізної руди у світі (табл. 2). Як видно з цієї таблиці відповідний експорт за 2000-і роки зріс більше, ніж у два рази. Проте на фоні перших трьох виробників та експортерів світу вітчизняна залізорудна промисловість має доволі незначне значення у формуванні міжнародних потоків відповідної сировини. Значною мірою це зумовлено тривалим періодом видобування залізних руд та уповільненням видобутку в основних родовищах, що експлуатуються понад століття.

Для України КНР є головним ринком збуту залізорудної продукції за кордоном. Також її постачають на більшість металургійних заводів Центральної Європи, збудованих за часів РЕВ за радянськими планами, що технологічно орієнтовані на використання у виробництві саме залізної руди і окотків вітчизняного виробництва. Скорочення виплавки сталі у цих країнах зумовлює зменшення відповідних поставок. Також на цьому товарному ринку ЄС посилює конкуренція з боку австралійських і бразильських компаній.

Існуючих вітчизняних промислових запасів залізної руди, за умови збереження обсягів видобування на сучасному рівні, вистачить на 125 років. За забезпеченістю залізною рудою Україна знаходиться на третьому місці, тоді як у найбільшого її виробника у світі — КНР існуючих покладів цієї мінеральної сировини вистачить лише на 8 років. Саме тому ця держава щороку швидкими темпами нарощує її імпорт. Лише за один 2014 р. імпорт залізорудної сировини до неї виріс на 113 млн т, тоді як загальний обсяг виробництва товарної залізної руди у цьому році в Україні становить 82 млн т. (табл. 2). При цьому поставки до цієї держави також посідають перше місце у відповідному вітчизняному експорті. Високі обсяги видобування залізної руди в Україні значною

Таблиця 2. Виробництво та експорт залізної руди провідними країнами її експортерами, млн т

Країна	2000 р.		2010 р.		2014 р.		Промислові розвідані запаси	
	Виробництво	Експорт	Виробництво	Експорт	Виробництво	Експорт	сирої руди	у перерахунку на чисте залізо
Австралія	158	157	433	403	660	725	53000	23000
Бразилія	190	157	370	311	320	344	31000	16000
Індія	68	34	230	104	150	14	8100	5200
ПАР	30	20	59	48	78	67	1000	1000
Україна	50	19	82	33	82	41	6500	2300
Канада	34	26	41	32	41	40	6300	2300
Росія	80	19	101	23	105	23	25000	14000

Джерело: складено за [8—10].

мірою пов'язані з потребами вітчизняних підприємств чорної металургії в їх переробці для виплавки чавуну і сталі на експорт. Сприятлива кон'юнктура на світовому ринку на продукцію чорної металургії, спричинила щорічне зростання обсягів видобутку товарної залізної руди в Україні з 54,7 у 2001 р. до 78,2 у 2010 р. 2 і 175,1 млн т у 2015 р. [5].

Проведення бойових дій на непідконтрольній Уряду Україні частині території Донецької і Луганської областей зумовило скорочення обсягів виробництва металу та виробів із нього у цих регіонах держави [5]. Було розірвано традиційні виробничі ланцюги "вугілля — залізна руда — доломіти — чорні метали", що призвело до суттєвих змін у структурі виробництва залізної руди, яка постачалась на внутрішній ринок України. Водночас проведення бойових дій та модернізація Збройних Сил України потребує суттєвого збільшення поставок різних металевих виробів на вітчизняні підприємства військово-промислового комплексу. Тому, починаючи з 2015 р., суттєво збільшились замовлення на відповідну продукцію металургійним підприємствам держави, які нарощують обсяги споживання залізорудної сировини.

За умов сприятливої кон'юнктури на зовнішньому і внутрішньому товарному ринку залізорудна промисловість України має стабільні перспективи для подальшого розвитку. У період між 2008 і 2014 рр. в Україні мало місце скорочення виробництва сталі на 27,0% при одночасному зростанні виробництва залізорудної сировини на 28,0% за рахунок швидкого нарощення експортних поставок відповідної продукції до Китаю. Експорт цієї продукції за період між 2008 і 2014 рр. зріс на 85,0%.

Експортна орієнтація залізорудної промисловості держави (табл. 2) дозволила не лише врятувати цю галузь від скорочення обсягів виробництва, а навпаки сприяла нарощуванню виробництва товарної продукції за рахунок збільшення поставок, насамперед до Китаю. У 2014 р. експорт залізорудної сировини за вагою зріс на 7,7 % порівняно з 2013 р. і становив 40,9 млн т. На Китай нині припадає 47,4 % всіх відповідних поставок. Також важливими є поставки до Польщі (10,9 %) і Чехії (10,8 %). Експорт залізорудної сировини у 2014 р. дав понад 6,2% від загальних надходжень іноземної валюти (3,3 млрд дол. США) в Україну.

У залізорудній промисловості України існує олігополія. Потужні бізнес-групи володіють всіма гірничозбагачувальними комбінатами. Бізнес-групи намагаються повністю скористатися вигідним географічним поло-

ження своїх підприємств залізорудної промисловості в Україні, створивши схеми збуту продукції світового масштабу, ігноруючи виробничу кооперацію з вітчизняними металургійними підприємствами, що належать конкуруючим бізнес-групам. Також вони вміло користуються особливостями митного законодавства різних держав та їх об'єднань для мінімізації власних витрат на експорт своєї продукції [11].

Така політика бізнес-груп зумовила формування виробничо-територіальних утворень не за просторовою близькістю, а за приналежністю до певної бізнес-групи. Це яскраво видно на прикладі залізорудної промисловості України. Наприклад, Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат (м. Горішні Плавні Полтавської обл.) експортує майже всю продукцію, адже у бізнес-групі, до якої він належить, відсутнє власне виробництво чорних металів. Він є основним постачальником продукції залізорудної промисловості за кордон, переважно до Китаю у рамках десятирічної угоди з постачання окотків на підприємства чорної металургії цієї держави.

З проведеного аналізу сучасного стану залізорудної промисловості України видно, що держава не може прямо впливати на ситуацію у галузі і позбавлена можливості отримання прибутків від діяльності галузі. Бізнес-групи зі значною часткою іноземного капіталу, що володіють відповідними підприємствами, не приділяють уваги необхідності стимулювання внутрішнього попиту на свою продукцію через орієнтацію на експорт. Панівне положення у галузі займає провідна бізнес-група держави — "СКМ". Бізнес-групи, що фактично контролюють вітчизняну залізорудну промисловість України, мають намір розширити свою присутність на іноземних ринках збуту продукції, де вони отримують більші, ніж в Україні, прибутки, маючи можливість сплачувати менші податки та збори.

Орієнтовані на експорт залізорудної продукції підприємства мають фактично повне завантаження своїх виробничих потужностей, що не дозволяє збільшити обсяг поставок продукції на вітчизняні металургійні підприємства з метою виплавки додаткової кількості сталі та виробництва прокату, необхідного для виробництва військової техніки та озброєння.

Держава має у своїй власності лише один Криворізький комбінат окислювальних руд (сmt. Долинське Кіровоградської обл.), що вже понад 30 років не вдається ввести в експлуатацію. Введення у дію цього підприємства дозволить суттєво збільшити використання "бідної" залізної руди, задовольнити зростаючі потре-

би вітчизняної чорної металургії у сировині, необхідної для виробництва сталі і прокату, необхідного для військово-промислового комплексу України.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Підсумовуючи усе вищесказане, можемо зробити висновок, що в Україні немає цілеспрямованої політики створення потужностей для переробки сировини гірничо-металургійних галузей на товари з високою доданою вартістю. Натомість українські бізнесмени обирають купівлю заводів у Європі та вироблення з дешевої української сировини вже європейського прокату. Вибудовуються вертикально інтегровані компанії. Але таким чином виробництво зростає в Європі. Гроші, які вивозяться з України, створюють робочі місця й дають прибуток банківській сфері за межами України.

До того ж, Україна не тільки має сировину для забезпечення власної металургійної галузі. Наявні значні потреби її використання. Країна має не такий мізерний внутрішній ринок, як здається. Податки на надра мають бути прив'язані не тільки до рівня цін, який склався на ринку збуту. Податки мають заохочувати розвиток підприємства. Брак інвестицій у основні засоби виробництва, їхня фізична й моральна зношеність — наприклад, понад 60%, — має відповідним чином штрафуватися, а інвестиції заохочуватися. Для родовищ, котрі мають перспективу розвитку, розмір рентної плати в разі приватизації або переходу в іншу приватну власність має бути не меншим від суми найсприятливішого періоду в попередні роки користування.

Література:

1. Ткач В.М. Дослідження можливостей підвищення конкурентоспроможності підприємств засобом ранжування резервів впливів елементів їх потенціалу / В.М. Ткач, В.М. Соломаха // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана"; редкол.: О.О. Беляєв (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: КНЕУ, 2012. — Спец. вип.: Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: у 2 ч. / [відп. за вип. С. М. Соболев]. — Ч. 1. — С. 359—375.
2. Офіційний сайт об'єднання підприємств "Металургпром" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://metallurgprom.org>
3. Офіційний сайт Всесвітньої асоціації сталі (World Steel Association) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/statistics/statistics/archive/yearbook/archive.htm>
4. Бесараб С.О. Сучасні тенденції розвитку підприємств металургійної галузі України // Інвестиції: практика та досвід. — 2016. — № 23. — С. 62—65.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
6. Коржнєв М.М. Природно-ресурсні обмеження розвитку України / М.М. Коржнєв // Стратегічна панорама. — 2004. — № 3. — С. 88—93.
7. Кулицький С. Проблеми розвитку українського гірничо-металургійного комплексу на сучасному етапі [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події,

факти, коментарі, 2015. — № 15. — С. 41—62. — Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr15.pdf>

8. Iron ore // U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January 2001, available at: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_ore/340301.pdf

9. Iron ore // U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January 2012, available at: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_ore/mcs-2012-feore.pdf

10. Iron ore // U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January 2015, available at: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_ore/mcs-2015-feore.pdf

11. Савчук І. Експорт залізорудної сировини з України // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки, 2017. — № 1 (36). — С. 37—41.

Reference:

1. Tkach, V. M. (2012). "Investigation of the possibilities of increasing the competitiveness of enterprises by the means of ranking the reserves of the effects of elements of their potential", *Formuvannia rynkovoї ekonomiky*, ch. 1, pp. 359—375.
2. Official site of the association of enterprises "Metallurgprom", available at: <http://metallurgprom.org> (Accessed 22 Mar 2019).
3. Official site of the World Steel Association (World Steel Association), available at: <https://www.worldsteel.org/statistics/statistics/archive/yearbook/archive.htm> (Accessed 22 Mar 2019).
4. Besarab, S. O. (2016), "Modern tendencies of development of enterprises of the metallurgical industry of Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 23, pp. 62—65.
5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 22 Mar 2019).
6. Korzhniev, M.M. (2010), "Natural resource constraints on Ukraine's development", *Stratehichna panorama*, no. 3, pp. 88—93.
7. Kulyts'kyj, S. (2015), "Problems of development of the Ukrainian mining and metallurgical complex at the present stage", *Ukraina: podii, fakty, komentari*, [Online], no. 15, available at: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr15.pdf> (Accessed 22 Mar 2019).
8. Iron ore // U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January (2001), available at: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_ore/340301.pdf (Accessed 22 Mar 2019).
9. Iron ore // U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January (2012), available at: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_ore/mcs-2012-feore.pdf (Accessed 22 Mar 2019).
10. Iron ore // U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries, January (2015), available at: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/commodity/iron_ore/mcs-2015-feore.pdf (Accessed 22 Mar 2019).
11. Savchuk, I. (2017), "Export of iron ore from Ukraine", *VISNYK Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Chevchenka*, no. 1 (36), pp. 37—41. *Стаття надійшла до редакції 27.03.2019 р.*